

Mit tapasztaltak a bizottságok a tanári alkalmassági vizsgán?

Vélemények, javaslatok egy online kérdőíves felmérés alapján

Jelen tanulmány az alkalmassági vizsgát megszervező és lebonyolító bizottsági tagok által kitöltött online kérdőívre adott válaszokat összesíti abban a reményben, hogy ezzel egyrészt hozzájárul a tapasztalatok megosztásához, értelmező feldolgozásához, másrészt az esetleg változtatásra szoruló stratégiai elképzelések, az alkalmazott módszerek, technikák, adminisztráció átalakításához, a hatékonyabb eljárás megtervezéséhez.

Az online kérdőívre válaszolók jellemzői

A tanárképző intézmények tanári alkalmassági vizsgáit szervező és lebonyolító bizottsági tagjait olyan rövid online kérdőív kitöltésére kértük fel 2013 júliusában, amely az alkalmassági vizsgával kapcsolatos tapasztalataikat és véleményüket próbálta feltárni.* Kérdőívünkre 13 pedagógusképzést is folytató felsőoktatási intézmény 123 felvételi alkalmassági bizottsági tagjától érkezett válasz. Az eltérő hallgatói létszám miatt a megkeresett bizottsági tagok száma, és a válaszadási hajlandóság is különböző volt. Ennek eredményeképpen a válaszolók csupán 16 százaléka dolgozik valamelyik hagyományos tanárképző főiskola utódintézményében, a többiek olyan nagy egyetemekhez kötődnek, ahol a tanárképzés korábban nem tartozott az intézmény fő profiljába. Az egyes intézményektől beérkezett válaszok számát a Függelék 1. táblázata tartalmazza.

Az interjúkból is tudjuk (lásd Imre Anna és Kállai Gabriella írását), hogy a pedagógusképző intézmények gondosan ügyeltek arra, hogy az alkalmassági vizsgát lebonyolító bizottságban az általuk meghatározott szakterületek képviselői legyenek jelen, s ezt az online kérdőívre válaszoló bizottsági tagok szakterület szerinti összetétele is jól tükrözi. Általában minden bizottságnak volt egy neveléstudományra specializálódott tagja. Abban viszont már jelentős különbségek mutatkoztak a tanárképző intézmények között, hogy a többi bizottsági tag között volt-e pszichológus, gyakorló tanár, szakmódszertant oktató, illetve szaktárgyi oktató. Ennek megfelelően a kérdőívet kitöltő bizottsági tagok több mint fele (58 százalék) felsőoktatási oktató, a többiek nagy többsége (40 százalék) gyakorlóiskolai vagy mentortanár (lásd Függelék 2. és 3. táblázat). A gyakorló pedagógusok egy része óraadóként a felsőoktatási intézményben is alkalmazásban van. Így a válaszoló bizottsági tagok háromnegyede (73 százalék) a felsőoktatási intézmény főállású oktatója, 6 százalékuk óraadó vagy részmunkaidős, míg ötödük (20 százalék) nincs

* A kérdőív kitöltésére e-mailben kértük fel a bizottsági tagokat. Az e-mail címeket a tanárképző intézmények bocsátották a rendelkezésünkre. A teljes kérdőív megtekinthető a <http://felmeres.ofi.hu/index.php?sid=92838&lang=hu> linken.

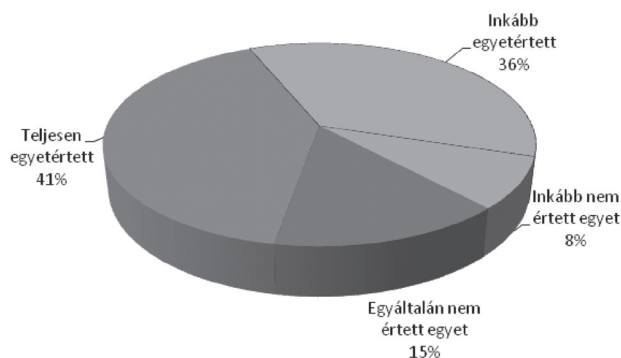
munkaviszonyban az alkalmassági vizsgát végző felsőoktatási intézménnyel (lásd Függelék 4. táblázat).

Az oktatói státusban levő bizottsági tagok oktatási tapasztalata széles spektrumon helyezkedik el, egyenletes megoszlást mutatva: van közöttük olyan, aki 1972 óta oktat, de olyan is, aki csak 2013 óta, s nincs olyan korcsoport, amely kiugróan nagy arányban lenne képviselve közöttük (lásd Függelék 5. táblázat). A bizottsági tagok harmadának (32 százalék) a neveléstudomány a(z egyik) szakterülete, 27 százalékuké a szakmódszertan, 24 százalékuk bölcsész, 20 százalékuk természettudományi területen oktat, 14 százalékuk pszichológus, de a többi szakterületet is képviseli néhány bizottsági tag (lásd Függelék 6. táblázat). A bizottsági tagok 93 százalékának van pedagógus végzettsége (lásd Függelék 7. táblázat).

A válaszoló bizottsági tagok 58 százaléka nő, 42 százaléka férfi. A válaszolók 27 százaléka a felvételi alkalmassági bizottság elnöke, 73 százalékuk pedig tagja volt (lásd Függelék 8. és 9. táblázat).

Az első benyomások

A felvételi alkalmassági bizottság tagjainak többsége pozitívan fogadta azt a hírt, hogy 2013-ban az osztatlan tanárszakra jelentkező diákoknak pályalkalmassági vizsgát is kell tenniük: 41 százalékuk teljesen egyetértett ezzel a döntéssel, további 35 százalékuk első benyomása is inkább pozitív volt, 8 százalékuk esetében a mérleg negatív irányba billent, míg 15 százalékuk kezdetben egyáltalán nem értett egyet a döntéssel (1. ábra).

A feltett kérdés: Mi volt az Ön első benyomása, mikor megtudta, hogy az osztatlan tanárképzésre jelentkezőknek szóbeli pályalkalmassági vizsgát kell tenniük?

1. ábra. A válaszadók első benyomásai arról, hogy az osztatlan tanárképzésre jelentkezőknek szóbeli pályalkalmassági vizsgát kell tenniük (%)

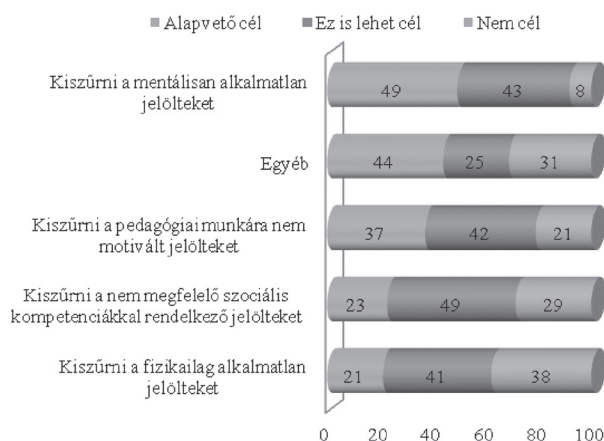
A célokról és a módszerekről alkotott vélemények

Az alkalmassági vizsga lehetséges céljai

A bizottsági tagok véleménye szerint a felvételi alkalmassági vizsga célja elsősorban a jelöltek mentális alkalmasságának eldöntése lehet: 49 százalékuk szerint a mentális alkalmatlanság kiszűrése a vizsga alapvető célja, további 43 százalékuk szerint ez is célja lehet.

A pályával kapcsolatos motivációt valamivel kevesebben (37 százalék) tartják alapvetőnek, illetve minden ötödik bizottsági tag szerint ez nem célja az alkalmassági vizsgának. A nem megfelelő szociális kompetenciával rendelkező jelöltek kiszűrését csak minden negyedik-ötödik (23 százalék) bizottsági tag tartja alapvetőnek, de további 49 százalékuk szerint ez is cél lehet. A fizikai alkalmasság vizsgálatát, szűrését a bizottsági tagok harmada (38 százalék) nem tartja az alkalmassági vizsga lehetséges céljának, és csupán 21 százalékuk szerint lehet ez alapvető cél (2. ábra). Az általunk felsorolt célokön kívül a bizottsági tagok kétharmada továbbiakat is említett, ezekről lásd Imre Anna és Kállai Gabriella írását.

E vélemények sem szakterület, sem intézménytípus szerint nem mutatnak statisztikailag szignifikáns különbségeket.

A feltett kérdés: Ön szerint milyen célja lehet egy alkalmassági vizsgának?

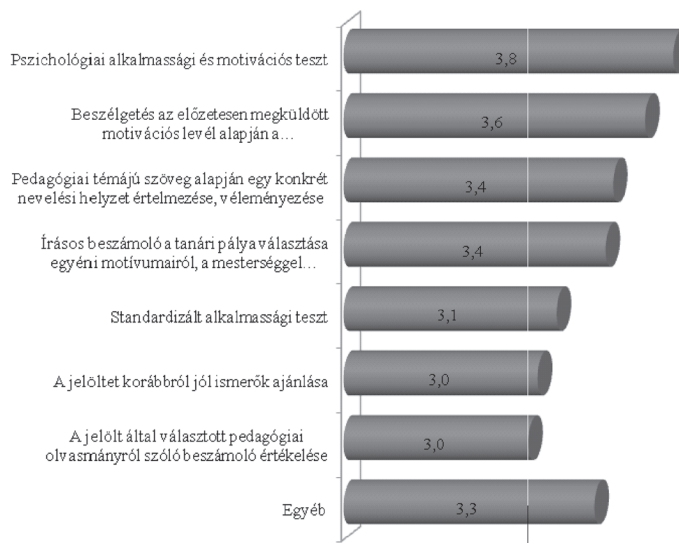
2. ábra. A bizottsági tagok véleményének megoszlása az alkalmassági vizsga céljairól (%)

Az alkalmassági vizsga lehetséges módszerei

A standardizált kérdőíves mérés során az alkalmassági vizsga lehetséges (optimális) módszerei feltáráshoz az interjúkból kigyűjtött intézményi javaslatokat használtuk fel. Ezen módszerek az iskolai osztályzatoknak megfelelő értékelését kértük a kérdőív kitöltőitől abból a szempontból, hogy véleményük szerint mennyire jelzik egy hallgatójelölt pályalkalmasságát.

Eredményeink szerint a bizottsági tagok elsősorban a pszichológiai és a motivációs teszteket tartják megfelelőnek a pályalkalmasság mérésére. Sorrendben ezt a jelentkező által előzetesen megküldött motivációs levél alapján folytatott beszélgetés követi a felvételiző pályaelképzeléseiről, karrierterveiről, egyéni életútja fejlődési vonaláról, illetve arról, miért kíván tanár lenni. A módszerek értékelésének sorrendjében csak kicsit marad el ezektől egy konkrét nevelési helyzet értelmezése, véleményezése valamely pedagógiai témájú szöveg alapján; valamint a személyes hangvételű írásos beszámoló a tanári pálya választásának egyéni motivumairól, a mesterséggel kapcsolatos tapasztalatokról, elképzelésekről. Kevésbé tartják megbízható mérési eszköznek a standardizált pedagógiai tesztet, valamint a jelöltet korábbról jól ismerők (például volt tanárok) ajánlását; és legkevésbé a jelölt által szabadon választott pedagógiai jellegű olvasmányról szóló beszámoló minősítését tartják megbízható értékelési módszernek (3. ábra).

Ugyanakkor felhívjuk a figyelmet arra, hogy az egyes módszerek értékelése jelentős mértékben összefügg azzal, hogy a válaszoló melyik tanárképzést is folytató intézmény alkalmasságot vizsgáló bizottságában tevékenykedett. Egy-egy képzőhelyen viszonylag egységes az alkalmazandó módszerek megítélése, az intézmények között viszont jelentős eltérések mutatkoznak. A válaszoló bizottsági tagok között kiugróan magas számban képviseltette magát két nagy egyetem: az ELTE és a Debreceni Egyetem (ez nyilván összefügg azzal, hogy esetükben nagyon sok hallgató jelentkezett tanár szakra, így több bizottságban folyt a munka), ezért az egyes módszerek értékelésében e két nagy egyetem véleménye nagyobb súllyal szerepel, mint a kevesebb (1–5) válaszoló bizottsági tag által képviselt helyeké.

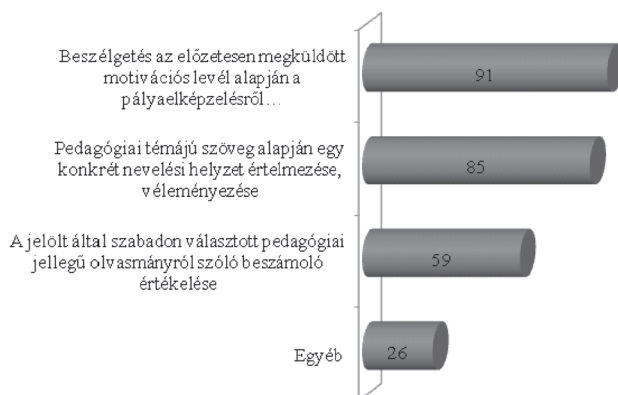
A feltett kérdés: Ön szerint az alábbi elemek mennyire alkalmasak arra, hogy mutassák egy hallgatójelölt alkalmasságát?

3. ábra. A bizottsági tagok értékelése az alkalmassági vizsgán alkalmazható módszerekről (öt fokú skála átlagértékei)

A szakmai megvalósítás

Az alkalmazott módszerek

A *Felsőoktatási felvételi tájékoztató* három módszert ajánlott az osztatlan tanárképzésre jelentkezők körében végzendő pályaalkalmassági vizsgálatához. Közülük általában azt alkalmazták a bizottságokban, amelyet maguk is jó mérési módszerek tartanak. A jelentkező által előzetesen megküldött motivációs levélen alapuló beszélgetést a felvételiző pályaelképzeléseiről, egyéni életút- és karrierterveiről, a tanári pálya választásának indokairól szinte minden válaszoló bizottsági tag (91 százalék) említette, mint alkalmazott módszert. Valamely pedagógiai témájú szöveg alapján egy konkrét nevelési helyzet értelmezését, véleményezését ugyancsak a bizottságok elsőprő többsége alkalmazta, erről a bizottsági tagok 85 százaléka számolt be. Adataink szerint kevésbé volt népszerű a pedagógiai jellegű olvasmányhoz kötődő beszámoló értékelése, ezt a bizottsági tagok 59 százaléka említette (4. ábra).

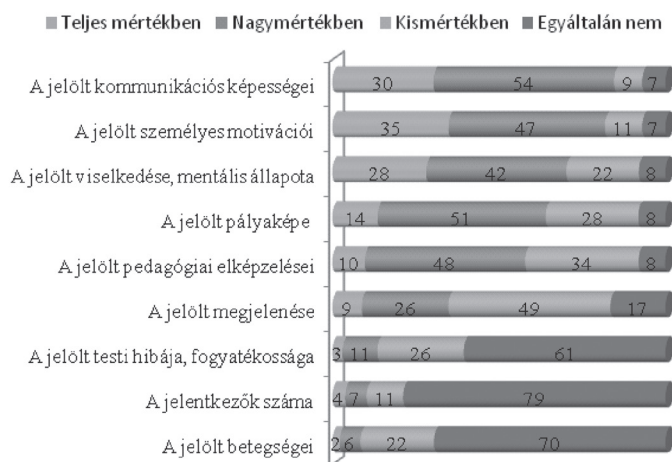
A feltett kérdés: Önök a vizsga során milyen elem(ek)et alkalmaztak a következők közül?

4. ábra. Az alkalmassági vizsgán az egyes módszerek alkalmazását említők megoszlása (%)

Miközben az alkalmassági vizsga szempontrendszerében viszonylag nagy az egyetértés a különböző intézményekben oktató, illetve különböző szakterületet képviselő bizottsági tagok között, ez korántsem mondható el a jelölt egészségügyi alkalmassági nyilatkozatával kapcsolatban. Összességében a válaszoló bizottsági tagok harmada teljes mértékben egyetért azzal, hogy a felvételi alkalmassági vizsga során a jelentkezőnek nyilatkoznia kell arról, hogy nincs olyan betegsége, amely akadályozná a felsőoktatási tanulmányainak folytatását, beleértve a közoktatási intézményben a tanulmányai során folytatandó egyéves szakmai gyakorlatát is; bő harmaduk is-is véleményt fogalmazott meg, szűk harmaduk viszont határozottan nem ért egyet ezzel (lásd 6. ábra).

A figyelembe vett tényezők

A válaszoló vizsgabizottsági tagok többsége legnagyobb súllyal a jelölt személyes motivációit és kommunikációs képességeit vette figyelembe. A kommunikációs képességeknek 84 százaléuk, a személyes motivációnak 81 százaléuk tulajdonított kiemelt jelentőséget, és csak 7 százaléuk véleménye volt ezzel ellentétes. Fontossági szempontból alig marad le ezektől a jelölt mentális állapota, viselkedése: a bizottsági tagok 70 százaléka véli jól használható tényezőnek, és csupán 5 százaléuk tagadja ezt. A jelöltek pályaképét a bizottsági tagok kétharmada (65 százalék) nagyon nagy súllyal vette figyelembe, s alig marad le ettől a felvételizők pedagógiai elképzelésének értelmezése (58 százalék szerint nagyon fontos). A pályára készülők betegségei, fogyatékoságai csak néhány speciális intézményben (például SOTE Sporttudományi Kar) játszottak jelentős szerepet. A többi összetevő esetében nincs lényeges (statisztikailag szignifikáns) összefüggés a válaszoló szakiránya és/vagy intézménye, illetve az e kérdéssel kapcsolatos vélekedése között (lásd 5. ábra).

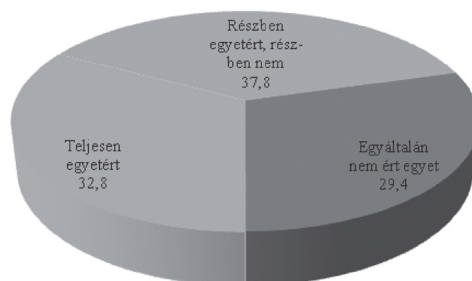

A feltett kérdés: Mekkora súllyal vette Ön figyelembe az alkalmassági vizsga során a következő szempontokat?

5. ábra. A bizottsági tagok által az alkalmassági vizsgán figyelembe vett tényezők mértéke (%)

A bizottsági tagok válasza szerint a tanár szakra jelentkezők száma is csak néhány esetben szerepelt fontos szempontként az alkalmasságuk megítélésénél. Ugyanakkor az interjúk szinte mindegyikében elhangzott, hogy az alacsony jelentkezési számok miatt (és más, szakmai okokból is) csak nagyon kiváló esetekben értékelték alkalmatlannak a jelöltek.

Miközben az alkalmassági vizsga szempontrendszerében viszonylag nagy az egyetértés a különböző intézményekben oktató, illetve különböző szakterületet képviselő bizottsági tagok között, ez korántsem mondható el a jelölt egészségügyi alkalmassági nyilatkozatával kapcsolatban. Összességében a válaszoló bizottsági tagok harmada teljes mértékben egyetért azzal, hogy a felvételi alkalmassági vizsga során a jelentkezőnek nyilatkoznia kell arról, hogy nincs olyan betegsége, amely akadályozná a felsőoktatási tanulmányainak folytatását, beleértve a közoktatási intézményben a tanulmányai során folytatandó egyéves szakmai gyakorlatát is; bő harmaduk is-is véleményt fogalmazott meg, szűk harmaduk viszont határozottan nem ért egyet ezzel (lásd 6. ábra).

A feltett kérdés: A felvételi tájékoztató szerint: „A jelentkezőnek nyilatkoznia kell arról, hogy nincs olyan betegsége, amely akadályozná a felsőoktatási tanulmányainak folytatását, beleértve a közoktatási intézményben a tanulmányai során folytatandó egyéves szakmai gyakorlatát is.”
Mi erről az Ön véleménye?

6. ábra. A bizottsági tagok véleménye az egészségügyi nyilatkozattal kapcsolatban (%)

Az egyet nem értők indoklásukban több tényezőre is hivatkoznak: a jelöltek személyiségi jogaira; az egyenlő bánásmód elvére; továbbá arra, hogy nem pontosan lehet megítélni, mely betegségek akadályozzák lényegesen a tanári pályára való felkészülést és a pálya gyakorlását; valamint arra is, hogy egy 18 éves fiatal még nem tudja pontosan felmérni ezen nyilatkozat súlyát.

Online adatfelvételünkkel intézményenként és szakterületenként is szélsőségesen eltérő véleményeket regisztráltunk. Eredményeink szerint a készségtárgyak oktatóinak többsége egyetért a nyilatkozat bekérésével, a pedagógusképzést fő szakterületként megjelölők, valamint a természettudományi tárgyak oktatóinak a vélekedése megoszlik e kérdésben, míg a bölcsész- és társadalomtudományi tárgyak oktatóinak többsége egyet nem értését jelzi (lásd Függelék 10. táblázat). Ugyanezen véleménykülönbségek intézményenként is jelentkeznek

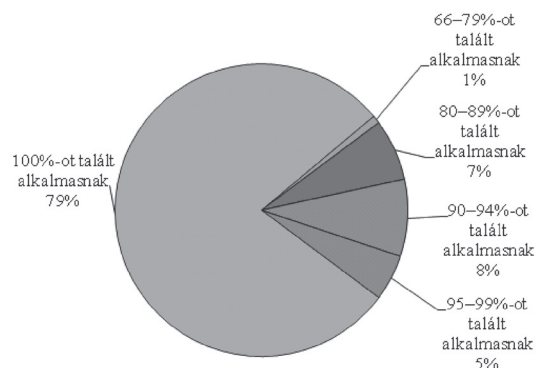
A jelöltek értékelése

Átlagosan 17–18 jelentkező alkalmassági vizsgáján vett részt egy-egy bizottsági tag, de ebben jelentős egyéni és intézményi eltérések mutatkoznak: volt, aki csak egy jelölt meghallgatásáról számolt be, a másik végletet hatvan jelentkező vizsgáztatása képezte (lásd Függelék 11. táblázat).

Tíz válaszoló bizottsági tagból nyolcan (79 százalék) minden jelöltet alkalmasnak találtak. A bizottsági tagok 15 százaléka a jelöltek 90–99 százalékát találta alkalmasnak, 7 százalékuk 80–89 százalékos alkalmassági rátáról számolt be, és csak egy fő volt, akinél az alkalmasok aránya ennél is alacsonyabb volt (67 százalék) (lásd 7. ábra).

Az alkalmasnak ítélt jelöltek arányában sem intézmény, sem a bizottsági tag szakterülete szerint nem mutatkozott lényeges (statisztikailag szignifikáns) különbség.

A feltett kérdések: Hány jelöltet hallgatott meg? Hány jelöltet tartott alkalmasnak?

7. ábra. A bizottsági tagok által meghallgatott jelöltekből az általuk alkalmasnak találtak aránya (%)

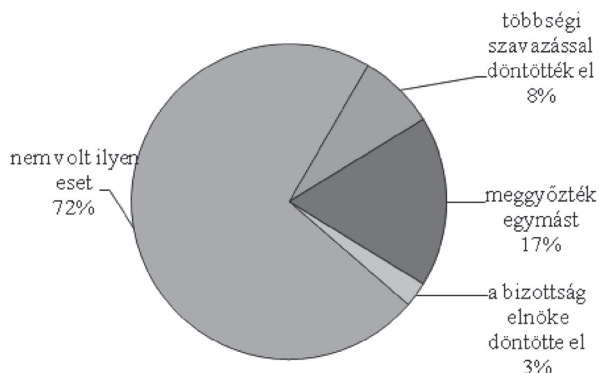
A bizottsági tagok véleménye a jelöltek alkalmasságáról az esetek többségében (83 százalék) megegyezett a végleges bizottsági döntéssel. Eltérő vélemény esetén jellemzően a jelöltek javára ítélték, csupán egyetlen bizottsági tag számolt be arról, hogy egy esetben ő alkalmasnak vélte a jelentkezőt, mégis elutasították (1. táblázat).

1. táblázat. A bizottsági tag egyéni véleménye és a bizottság döntése közötti különbség

Az eltérés iránya és mértéke	Eltérést említő bizottsági tagok száma (fő)	Eltérés (%)
–4: a bizottsági tag 4-gyel kevesebb jelöltet tartott alkalmasnak, mint a bizottság	1	0,9
–3: a bizottsági tag 3-mal kevesebb jelöltet tartott alkalmasnak, mint a bizottság	1	0,9
–2: a bizottsági tag 2-vel kevesebb jelöltet tartott alkalmasnak, mint a bizottság	10	8,8
–1: a bizottsági tag eggyel kevesebb jelöltet tartott alkalmasnak, mint a bizottság	6	5,3
0: a bizottsági tag ugyanannyi jelöltet tartott alkalmasnak, mint a bizottság	95	83,3
+1: a bizottsági tag eggyel több jelöltet tartott alkalmasnak, mint a bizottság	1	0,9
Összes érvényes válasz	114	100,0
Adathiány	9	
Összesen (N)	123	

A válaszoló bizottsági tagok közel háromnegyede (72 százalék) arról számolt be, hogy egyöntetű döntést hoztak a jelöltek alkalmasságáról. Eltérő vélemények esetén a bizottsági tagok vagy meggyőzték egymást (17 százalék), vagy többségi szavazással ítélték (8 százalék), csupán 3 százaléknyan jelezték, hogy a bizottság elnöke döntött (8. ábra).

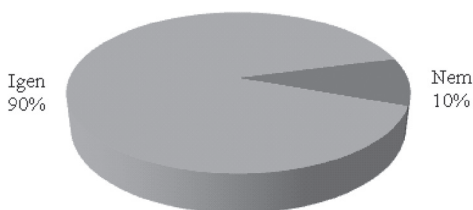

A feltett kérdés: Jellemzően mi történt akkor, ha a bizottság véleménye nem volt egységes egy jelölt megítélésével kapcsolatban?

8. ábra. A jelentkező alkalmasságával kapcsolatos vitás esetek eldöntési módja a bizottsági tagok válasza alapján (%)

A bizottsági tagok véleménye a leendő tanárok pályalkalmassági vizsgájáról

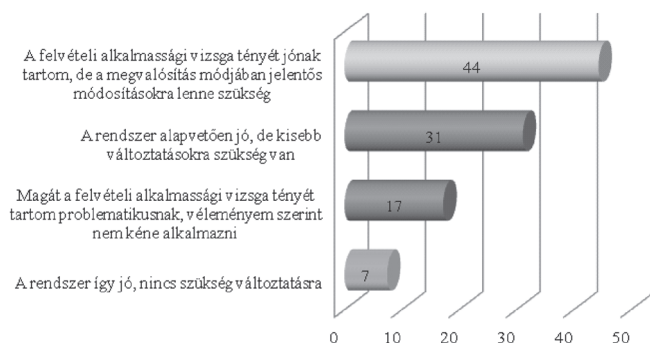
Az osztatlan tanárképzés alkalmassági vizsgáját az érvényes választ adó bizottsági tagok nagy többsége (90 százalék) szükségesnek tartja (9. ábra). Figyelembe véve azokat is, akik e kérdésre (sem) adtak érvényes választ, adataink szerint 84 százalékuk határozott meggyőződése, hogy a tanárjelöltek megmértetését valamilyen formában be kell vezetni, 9 százalékuk szerint erre nincs szükség, 7 százalékuk pedig nem nyilvánított határozott véleményt (lásd Függelék 12. táblázat). A válaszok sem intézmények, sem szakterület szerint nem mutatnak lényeges különbségeket.

9. ábra. Ön szerint szükséges-e általában a tanárjelöltek pályalkalmassági vizsgájának valamilyen formában való bevezetése? Az érvényes válaszok %-ában

Ugyanakkor a bizottsági tagok többsége azt az álláspontot képviseli, hogy a vizsga megvalósítását módosítani, finomítani kell, mindössze 7 százalékuk szerint jó a rendszer úgy, ahogy bevezették. Harmaduk (31 százalék) véli úgy, kisebb változtatásokra van szükség, 44 százalékuk viszont a megvalósítás módjában jelentős változtatást tart indokoltnak, nem vitatva magának a vizsgának a szükségességét. A felvételi alkalmassági vizsga bevezetésének tényét a bizottsági tagok 17 százaléka tartja problematikusnak (10 ábra). E témában a bizottsági tagok szakterülete szerint nincs lényegi eltérés, viszont

intézmények szerint statisztikailag szignifikáns különbségek mutatkoznak. Tekintettel az alacsony elemszámra (bizonyos intézményeket csak 1–3 bizottsági tag képviselt, és bizonyos képzőhelyek nem válaszoltak a kérdőívre), nem kívánunk következtetéseket levonni, ám a trendek jól észlelhetőek.

A feltett kérdés: Mennyire tartja jónak a tanári felvételi alkalmassági vizsgát a jelenlegi formájában?

10. ábra. A válaszoló bizottsági tagok véleményének megoszlása az alkalmassági vizsga jelenlegi megvalósulási módjáról (érvényes %)

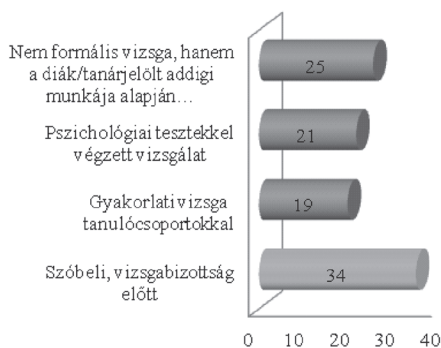
Itt kell azonban felhívni a figyelmet arra, hogy a felvételi alkalmassági vizsgát problematikusnak érző bizottsági tagok nagy többsége nem magát a vizsgát, hanem annak időzítését kérdőjelezi meg. A pedagógusokat képzők egy része szerint a pályalkalmassági vizsgálatnak nem a felsőoktatásba kerülés pillanatában kellene megtörténnie, és nem a felvételi procedúra részeként, hanem később, a képzés folyamán kellene azt lebonyolítani. A válaszolók harmada (35 százalék) inkább a felsőoktatási tanulmányok alatt, részidőben vizsgálná a hallgató pályalkalmasságát, 3 százalékuk a felsőoktatási tanulmányok végén, 12 százalékuk pedig a gyakornoki időszakban (11. ábra). E kérdésekben is jelentősen eltér egymástól a különböző pedagógusképző intézmények bizottsági tagjainak a véleménye, míg szakterület szerint nincs lényegi különbség.

A feltett kérdés: Ön szerint mi lehet a legmegfelelőbb időszak a pályalkalmassági vizsgálat lebonyolítására?

11. ábra. A bizottsági tagok véleményének megoszlása az alkalmassági vizsga legjobb időpontjáról (érvényes %)

Össességében az érdemi választ adók harmada (34 százalék) a bizottság előtti szóbeli vizsgát tartja a leginkább megfelelő módszernek, ötödük (19 százalék) inkább a tanuló-csoportos gyakorlati vizsgát, szintén ötödük (21 százalék) a pszichológiai tesztek alkalmazását, és minden negyedik bizottsági tag (25 százalék) a tanárjelölt alkalmasságának nem a formális vizsgáját tartaná optimálisnak, hanem azt, ha a hallgató tanárai közösen döntenek a pályára készülő addigi munkája alapján kirajzolódó összbenyomás alapján (12. ábra).

A feltett kérdés: Ön milyen pályalkalmassági vizsgálatot tartana megfelelőnek? Kérjük, hogy azt az egyetlen választ jelölje meg, amelyik leginkább közel áll az Ön véleményéhez!

12. ábra. A bizottsági tagok véleményének megoszlása az alkalmassági vizsga megfelelő módszeréről (érvényes %)

Az eredmények összegzése

Az egységes tanári képzés felvételi alkalmassági vizsga bizottsági tagjai körében 2013 nyarán végzett online kérdőíves vizsgálatunk legfőbb eredményei a következők:

- Az osztatlan tanárképzés pályalkalmassági vizsgáját az érvényes választ adó bizottsági tagok számottevő többsége szükségesnek tartja.
- Ugyanakkor a bizottsági tagok jelentős része szerint a vizsga megvalósítását módosítani, finomítani szükséges.
- Viszonylag egységes a tanárképzést is folytató intézmények vizsgabizottsági tagjainak véleménye arról, milyen készségeket, beállítódásokat érdemes fókuszba helyezni a vizsgán. Többségük a jelölt személyes motivációit; kommunikációs képességeit; valamint mentális állapotát tartja fontos tényezőnek.
- Miközben az alkalmassági vizsga szempontrendszerében viszonylag nagy az egyetértés a különböző intézményekben oktató, illetve más-más szakterületet képviselő bizottsági tagok között ez nem mondható el a jelölt egészségügyi alkalmassági nyilatkozatával kapcsolatban.
- A módszerekről alkotott vélemények intézményspecifikusak: egy-egy intézményben viszonylag egységes az illetékesek arra vonatkozó álláspontja, hogy mi (lenne) az alkalmassági vizsga optimális módszere, az intézmények között viszont jelentős eltérések mutatkoznak.
- Tíz válaszoló bizottsági tagból nyolcan (79 százalék) minden jelöltet alkalmasnak találtak.
- A bizottsági tagok véleménye a jelöltek alkalmasságáról az esetek döntő többségében (83 százalék) megegyezett a végleges döntéssel, eltérő álláspontok esetén jellemzően a felvételiző javára döntöttek.

Függelék

1. táblázat. Az egyes intézményekből beérkezett válaszok

<i>Intézmény</i>	<i>N</i>	<i>Összesen (%)</i>	<i>Érvényes (%)</i>
Budapesti Corvinus Egyetem	2	1,6	1,7
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	1	0,8	0,8
Debreceni Egyetem	22	17,9	18,6
Eszterházy Károly Főiskola	8	6,5	6,8
Eötvös Loránd Tudományegyetem	51	41,5	43,2
Miskolci Egyetem	2	1,6	1,7
Nyíregyházi Főiskola	4	3,3	3,4
Nyugat-magyarországi Egyetem	7	5,7	5,9
Óbudai Egyetem	4	3,3	3,4
Pannon Egyetem	4	3,3	3,4
Pázmány Péter Katolikus Egyetem	3	2,4	2,5
Semmelweis Egyetem	9	7,3	7,6
Széchenyi István Egyetem	1	0,8	0,8
Érvényes válaszok	118	95,9	100,0
Adathiány	5	4,1	–
Összesen	123	100	–

2. táblázat. A válaszadók beosztása

<i>A válaszadó beosztása</i>	<i>N</i>	<i>Összesen (%)</i>	<i>Érvényes (%)</i>
Egyetemi tanár, professzor	2	1,6	2,7
Főiskolai tanár	5	4,1	6,8
Egyetemi docens	20	16,3	27,4
Főiskolai docens	10	8,1	13,7
Adjunktus	20	16,3	27,4
Tanársegéd	15	12,2	20,5
Hallgató	1	0,8	1,4
Érvényes válaszok	73	59,3	100,0
Egyéb	50	40,7	–
Összesen	123	100	–

3. táblázat. A válaszadók beosztása (egyéb kategória)

<i>A válaszadó beosztása</i>	<i>N</i>	<i>Az összes bizottsági tag %-ában</i>	<i>Érvényes egyéb válaszok (%)</i>
Intézményegység-vezető	1	0,8	2,0
Képzési asszisztens	1	0,8	2,0
Középiskolai tanár	32	26,0	65,3
Lektor	1	0,8	2,0
Műszaki tanár	4	3,3	8,2
Nem szeretnék válaszolni, mert beazonosíthatóvá teszem magam a sok személyes adat megadásával	1	0,8	2,0
Nyugalmazott habil egyetemi docens	1	0,8	2,0
Nyugalmazott egyetemi tanár	1	0,8	2,0
Nyugdíjas főiskolai docens	1	0,8	2,0
Oktató	1	0,8	2,0
Pedagógiai szakértő	1	0,8	2,0
PhD-hallgató	1	0,8	2,0
Szakvezető tanár	1	0,8	2,0
Tudományos munkatárs	1	0,8	2,0
Ügyintéző	1	0,8	2,0
Összes egyéb válasz	49	39,8	100,0
Nem egyéb választ adott	73	59,3	
Adathiány	1	0,8	
Összesen	123	100,0	

4. táblázat. Milyen jogviszonyban áll a felsőoktatási intézménnyel?

<i>Jogviszony</i>	<i>N</i>	<i>Összesen (%)</i>	<i>Érvényes (%)</i>
Főállású oktató	90	73,2	91,8
Másodállású oktató	1	0,8	1,0
Óraadó	7	5,7	7,1
Érvényes válaszok	98	79,7	100,0
Nincs jogviszonyban	25	20,3	–
Összesen	123	100,0	–

5. táblázat. Mióta oktat ebben az intézményben?

Év	N	Összesen (%)	Érvényes (%)
1972	1	0,8	1,0
1974	2	1,6	2,1
1975	1	0,8	1,0
1976	2	1,6	2,1
1978	2	1,6	2,1
1979	4	3,3	4,2
1981	2	1,6	2,1
1982	3	2,4	3,1
1983	1	0,8	1,0
1984	1	0,8	1,0
1985	3	2,4	3,1
1986	3	2,4	3,1
1987	1	0,8	1,0
1988	2	1,6	2,1
1989	2	1,6	2,1
1990	5	4,1	5,2
1991	1	0,8	1,0
1992	3	2,4	3,1
1993	6	4,9	6,3
1994	3	2,4	3,1
1995	2	1,6	2,1
1996	2	1,6	2,1
1998	6	4,9	6,3
2000	5	4,1	5,2
2001	3	2,4	3,1
2002	2	1,6	2,1
2003	1	0,8	1,0
2004	3	2,4	3,1
2005	1	0,8	1,0
2006	2	1,6	2,1
2007	3	2,4	3,1
2008	4	3,3	4,2
2009	4	3,3	4,2
2010	4	3,3	4,2
2011	2	1,6	2,1
2012	3	2,4	3,1
2013	1	0,8	1,0
Érvényes válaszok	96	78,0	100,0-
Összesen	123	100,0	-

6. táblázat. A bizottsági tagok szakterületei (több szakterület esetén több válasz lehetséges)

Szakterület	%	N
Neveléstudomány	32,5	40
Pszichológia	13,8	17
Bölcsészettudomány	22,8	28
Természettudomány	20,3	25
Gazdaságtudomány	1,6	2
Társadalomtudomány	0,8	1
Műszaki tudomány	4,9	6
Adathiány	3,2	4
Összesen	100,0	123

7. táblázat. Van Önnek pedagógiai végzettsége? Amennyiben Ön hallgató, akkor a pedagógusképzésben vesz részt?

Válasz	N	Összesen (%)	Érvényes (%)
Igen	114	92,7	92,7
Nem	9	7,3	7,3
Összesen	123	100,0	100,0

8. táblázat. Ön férfi vagy nő?

Válasz	N	Összesen (%)	Érvényes (%)
Nő	71	57,7	58,2
Férfi	51	41,5	41,8
Érvényes válaszok	122	99,2	100,0

9. táblázat. Ön a pályakalkmassági bizottságban milyen pozíciót töltött be?

Válasz	N	Összesen (%)	Érvényes (%)
Elnök	32	26	27,1
Tag	86	69,9	72,9
Érvényes válaszok	118	95,9	100,0
Adathiány	5	4,1	–
Összesen	123	100,0	–

10. táblázat. A felvételi tájékoztató szerint: „A jelentkezőnek nyilatkoznia kell arról, hogy nincs olyan betegsége, amely akadályozná a felsőoktatási tanulmányainak folytatását, beleértve a közoktatási intézményben a tanulmányai során folytatandó egyéves szakmai gyakorlatát is.” Mi erről az Ön véleménye? Az érvényes válaszok megoszlása szakterület szerint

	Terület	Teljesen egyetértek vele	Részben egyetértek vele, részben nem	Egyáltalán nem értek egyet vele	Összesen	
		Az Ön által oktatott tárgyak túlnyomó részét mely tudományterülethez tartoznak?	Pedagógusképző, tanárképző	17	13	12
40,5%	31%			28,6%	100%	
Bölcsészettudomány	5		7	9	21	
	23,8%		33,3%	42,9%	100%	
Természettudomány	8		11	3	22	
	36,4%		50%	13,6%	100%	
Társadalomtudomány	1		6	5	12	
	8,3%		50%	41,7%	100%	
Művészetek	1		2	0	3	
	33,3%		66,7%	0%	100%	
Sport	5		0	1	6	
	83,3%		0%	16,7%	100%	
Műszaki tudományok	0		2	1	3	
	0,0%		66,7%	33,3%	100%	
Összesen 33,9%			37	41	31	109
			37,6%	28,4%	100%	

A chi-négyzet statisztika szignifikancia értéke: 0,076

11. táblázat. Ön összesen hány jelöltet hallgatott meg?

Jelöltek száma	N	Összesen (%)	Érvényes (%)
1	1	0,8	0,8
2	3	2,4	2,5
3	1	0,8	0,8
4	1	0,8	0,8
6	3	2,4	2,5
8	6	4,9	5,1
9	8	6,5	6,8
10	16	13	13,6
11	9	7,3	7,6
12	21	17,1	17,8
15	6	4,9	5,1
16	5	4,1	4,2
19	2	1,6	1,7
20	6	4,9	5,1
21	1	0,8	0,8
24	1	0,8	0,8
25	3	2,4	2,5
26	1	0,8	0,8

<i>Jelöltek száma</i>	<i>N</i>	<i>Összesen (%)</i>	<i>Érvényes (%)</i>
27	1	0,8	0,8
30	7	5,7	5,9
32	1	0,8	0,8
33	2	1,6	1,7
35	3	2,4	2,5
36	1	0,8	0,8
38	1	0,8	0,8
39	1	0,8	0,8
40	2	1,6	1,7
45	3	2,4	2,5
50	1	0,8	0,8
60	1	0,8	0,8
Érvényes válaszok	118	95,9	100,0
Összesen	123	100,0	–

12. táblázat. Ön szerint szükséges-e általában a tanárjelöltek pályaalakmassági vizsgájának valamilyen formában való bevezetése?

Válasz	<i>N</i>	<i>Összesen (%)</i>	<i>Érvényes (%)</i>
Igen	103	83,7	90,4
Nem	11	8,9	9,6
Érvényes válaszok	114	92,7	100,0
Adathiány	9	7,3	–
Összesen	123	100,0	–

A tanulmány az OFI által készített Tanári alkalmassági vizsgálat című kutatás keretében készült.

Kutatásvezető: Kállai Gabriella, közreműködő kutatók: Derényi András, Ercsei Kálmán, Fehérvári Anikó, Györgyi Zoltán, Imre Anna, Kocsis Mihály, Kurucz Orsolya, Nikitscher Péter, Pálvölgyi Krisztián, Sági Matild, Széll Krisztián, Szabó Zoltán, Szemerszki Marianna